

A Versegly Ferenc Gimnázium Szolnok 180. éves jubileuma,
2011. március 25.

Alkotmányunk jelene és jövője

Kolláth György

/az előadás már e honlapon:
www.kollath.com/

Alumni

- Hölgyeim és Uraim! Tisztelt Tanárok és Diákok! Kedves Meghívottak!
- Ha nem egy ünnepélyes, párás szemeket idéző tudományos rendezvényen lennénk, talán így kezdeném: *Tisztelt Alumni, el ne tessék aludni!* Mi: az alumni, magyarul az öregdiák kör képesek vagyunk bárki előadásán elaludni, még a sajátunkon is. A meghatott ellágyulás ellenszerét - ha jól emlékszem - Molnár Sándor tanár úrtól itt tanultam meg. Egyszerű titok. Ha szólsz, állj fel, hogy lássanak, beszélj hangosan, hogy halljanak, és fejezd be időben, hogy elviseljenek. Ehhez tartom magamat. Sajnálattal bocsátom előre, hogy idén nem tudok Önökkel végig itt együtt lenni, mivel ugyanebben a tárgyban ma délután, Pesten pódiumvitán veszek részt.

5 év, 12 pont

6 nap híján éppen 5 éve ugyanitt jártam, és azonos címmel előadást tartottam. Nem viselek semmilyen állami-politikai tisztséget. Megengedhetem magamnak az igényes visszatekintés, a beszámolás luxusát. **2006-ban a prezentáció 12 kulcsmondatra épült.** (Ma általában is divat 12 komoly, komolytalan vagy egyenesen dühös és kiábrándult kérdés-füzérrel megtisztelni a publikumot. Igaz, a legtöbbször nem várnak választ a kérdezők. Csak az input kommunikatív, az output lényegtelen, olykor egyenesen önkényes és simlis. Tehát az előadásom felidézi az 5 évvel ezelőtti kulcsmondatokot, majd azok mai állapotát, érvényességét, időközbeni történéseit vagy új kilátásait foglalja – főként nem vájt fülű jogászoknak szánt – csokorba.

Alkotmányos kultúra

1)2006-ban dermesztő példákat ismertettem a **honi alkotmányos kultúra** jellemzéseként. A helyzet gyorsuló, drámai romlásáról számolhatok be. Olybá tűnik, mintha a hatályos alkotmány használt papír-zsebkendő, eldobható szemét volna. Gyakran tesztelik, napi érdek szerinti szakító-próbának vetik alá, ahelyett, hogy tisztelnék. Felesküdnék rá, néha fehér kesztyűben, de talán csak azért így, hogy ne maradjon ujjlenyomat. Alkotmányunknak már a nyelvtani-nyelvhelyességi hibái és hibázói is megszorodtak, az alaptörvény amortizációja felgyorsult. 30-40 palacsintából is sok, nem hogy alkotmány-módosításból. Jellemző tréfa fest időszerű képet: *Terefere a Ház Duna-menti folyosójáról. Képviselő a másik honatyának: -Te, mi nem az alkotmányra esküdtünk fel?! –Jó-jó, de melyikre?!* Jelen idejű jövőbe látás: idén, március idusa táján a frakcióvezető bemutatta a publikumnak az ún. Áprilisi Alkotmány kész, 28 oldalas tervezetét. Rá két napra kikerült e mű javított változata, mely **734 tartalmi és formai hibát** próbált 31 oldalon korigálni. Ennyi baki egy cserkésznaplóban vagy egy rendőri helyszíni jelentésben sincs.

Alkotmányjogi felelősség

2) 5 éve azon keseregtem, hogy az **alkotmánysértésért, a korrekt alkotmányosságért felelősséget senki sem visel**. Ha Nyugaton nem is, sőt ott igazán nem, ámde Közép-Kelet-Európa 93.000 négyzet-kilométerén a helyzet jóhiszemű olvasatban változatlan, kritikus megközelítésben romló tendenciát mutat. Igazolásaül: azóta sem voltak senkit felelősségre szándékolt, nyílt avagy burkolt, de előre látható, többnyire tudatos alkotmánysértésért. Volt, aki ellenben még ilyenkor is a sok belefecölt munkáért elismerésben részesült: nem a munkakönyvét adták ki neki. Egyetlen, egyedi közhatalmi bakiért menesztenek jegyzőt. Tízezernyi justizmordot kiváltó, normatív közhatalmi hibának azonban sem felelőse, sem kártérítési konzekvenciája nincsen – szemben az EU-val - itthon. Majdhogynem sporttá vált az alkotmány félre tétele, aktuális és pártérdekű megpulykázása, X,Y testére szabott megváltoztatása. (A sport kifejezés pedig, műveletlenségéből eredően, a testedzés szinonimájához képest beelőzött, így duplikálódott az alkotmányozásban: innentől már ketten jelenthetnék ugyanazt).

Egy forint, EU-Magyarország 5:1

- 1989-90 óta, 20 éven át több ezernyi AB-határozat dolgozta és taposta ki az **alkotmányosság** ösvényét, munkálta ki pl. a **jogállamiság követelményeit**.

Legfőképpen ezeket: jogbiztonság, kiszámíthatóság, normavilágosság, a szerzett jogok védelme, a visszamenőleges negatív jogalkotás tilalma. 1 Ft-ot kap az, aki ezekből akár csak egyet is megtalál az új alkotmány tervezetében. Így illúzió arra számítani, hogy bármiféle új alaptörvény kellő legitimitációt, tiszteletet és értékelvű megtartást érhet el: minden egyéb vele kapcsolatos problémán túl is.

Alkotmányos jogtudat és jogtisztelet terén befelé megyünk az erdőbe.

- 3) **Annak idején a** készülő európai alkotmánnyal próbáltam egybevetni **a honi közjogi közállapotokat. Állítottam, hogy meccszerűen a „gólarány” 5:1 oda.**

Európai alkotmány végül is nem lett, mivel néhány rátarti állam és annak kishitű-nagyhatalmú előljárója nem akart Európai Egyesült Államokat. Féltette tőle kifelé a szuverenitást, befelé a szabad-kéz politikáját. Lett azonban helyette több és más uniós alap-dokumentum: a Lisszaboni Szerződéstől az Alapjogi Chartáig.

A franc akarta?!

•A minőséget, az eszázadi aurát, a demokratikus elkötelezettséget stb. illető **minőségi gól-különbség (5:1) fennmaradt**. Hatványozottan igaz ez a mostani alkotmányozó elgondolásokra: a bezárkózó, a múlt századba merengő, néhol giccses, másutt visszalépő, antidemokratikus próbálkozásokra. Átfogó elemzést készítettem erről. Munkacíme - keserű humorral – kritikus jellemzéssel fejezi ki a lényegét: *Márkus-napi alkotmány lesz: primitív, pártos, politikai patchwork – porszagú pompában*. Európa másfelé tart: mi mintha kint is lennénk, bent is volnánk. Utólag, vonakodva megígértük pl. az Alapjogi Charta új elemeinek átvételét. Kb. félig-meddig sikerült. Magas helyről hallottam a kifakadást: milyen charta, a franc akarta?!

•4) A hatályos **alaptörvényt szemléltem 3 idősávban, a múlt, a jelen és a jövő** kihívásai szempontjából. Az 1949. évi XX. törvénnyel jelölt *múlt a teljes, máig ható megtagadás* állapotába került. Mintha en bloc meg lehetne tagadni azoknak a jogviszonyoknak az érvényét, amelyek az „átkosban” keletkeztek, és lezárultak. Ez kb. akkora művelet, mint az omlettből a friss tojást rekonstruálni.

3 funkció

• *A jelen sem jár sokkal jobban.* Parlamenti 2/3-dal bármi átírható, úberelhető? Nem, mivel a 2/3 nem tartalom, hanem hatáskör és számmisztika. Tréfa szemléltet: Pityipalkó képviselő autóbalesetet szenved, kórházba kerül. Sms-t kap: jobbulást kíván a Ház 268 igen szavazattal, 118 ellenében. Churchillt idézném: a nagyság ára a felelősség. Magyarra fordítva: rengeteg döntés meghozható X,Y politikai erő érdekei-elgondolásai szerint. Egy kivétel van: a 4 éves cikluson túlmutató, eszázadi alkotmány, mely normális viszonyok közt mindenkié. *Jövő?* Változatlanul volnának valóságos kiigazítani-valók az alkotmányban is. Erről mondtam 25 érvet, támponot 2006-ban. De ezek helyett részrehajlóan, ideologizálva házasítani 1938-at 2011-gyel képtelen vállalkozás. Kb., olyan, mint egy polipra zoknit húzni. Értelmetlen, hasz(on)talan, erőlködő és dicstelen próbálkozás – még ha sikerülne is.

• 5) Bemutattam minden **demokratikus alkotmány 3 fő funkcióját**, és a triászt **alkalmaztam mércéül** a javítás, a tovább-fejlesztés javasolt szolgálatában. Nem így lett. Ha lenne alkotmányos Szentháromság, akkor az nem az Aranybulla, a Werbőczy-tripartitum és a Szent-korona-tan volna, hanem az alábbi 3 funkció. Az alkotmánynak *három fő jellege, funkciója van.*

Hű de jure, de facto

•Ezek: a) *A hatalom-gyakorlás kiskátéja*: szervezeti, intézményi, működési alapokmánya – immár uniós keretben és kihatásban is. b) *Alapértékek, államcélok*, elvi-politikai fundamentumok /olykor egyenesen megváltoztathatatlan, örökérvényű normák/, mint üzenetek országnak-világnak magunkról. c) Az ember és a közhatalom kapcsolatának: egyszerűbben az *emberi jogoknak és azok állami kezelésmódjának*, (rang)sorának az alaptörvénye, ide értve a jogvédelem biztosítékait is. Mindhárom vonatkozásban amorf a kép. Egy-két pötty mindegyikről. Ad a) Alkotmányunk politikai intézmény-rendszere, kompetencia megosztása európai módon parlamentáris. Ám a megfelelő strukturális kép - jóhiszemű, korrekt együttműködés híján – részben a Patyomkin-kulisszára emlékeztet. De jure köztársaságban érlelődnek de facto császárság torzói. Pártérdek mentén törekednek most ezt a blokkot megváltoztatni. Ad b) Alulreprezentáltak, egyben szenvedélyesen széttartóak köztársaságunk vélt vagy valódi alapértékei, alkotmányos államcéljai. Nyomasztóak pl. a preambulum vitái. Az 1000 éves államiság büszkén vállalható, a koronás jogfolytonosság ártó babona. Nem sikerült közös, érték-elvű új alkotmányt szerkeszteni. Ideológiai bornírtságok uralják a művet.

Hármasugrás?

•Ad c) Csakúgy, mint Európa demokratikus jogállamaiban, nálunk is elidegeníthetetlenek és sérthetetlenek az alapjogok. Azok tiszteletben tartása és védelme az *állam elsődrendű kötelessége*. Evidens volna tehát: ki van kiért, ti., az állam a polgáraiért. Sok mindenhez mégis közünk, amihez jogunk volna. Inkábbit is visszalépés történik: ami eddig alapjog volt, az állami törekvéssé szelídült. Következtetés, 3 a magyar igazság: belőle kettő immunhiány, egy agónia. Honi, jelképes közjogi 3-as: sportember hármassugrással vinné át a Tihany-Szántód távot. Nem ússza meg szárazon.

•6) Anno a kibontakozó terror-fenyegetések kapcsán szóltam arról, hogy **mi a diktatúra-demokrácia lényegi különbsége**, továbbá, hogy **milyen is az erős állam, és mi a helyzet abban az emberi jogokkal**. Az állam erőszak-monopóliumával és erőszak-szerveivel való elsődleges probléma-megoldás veszélyes politika: olyan, mint bakot ugrani az orrszarvún. Öröm, ha nincs fennakadás, de ha van, fájni fog. **Diktatúra és emberi jog?** A diktátor annyit lát más emberi jogából, mint a szúnyog az emberből, kinek vérét szívja. Erőkultusz: a rendőr elvan demokrácia nélkül, de a demokrácia képtelenség alkotmányos rend, profi rendőr és felelős törvénytisztelt nélkül.

Államforma

- A jogállamban az egyénnek minden szabad, ami nem tilos: a közhatalomnak csak az szabad, amire felhatalmazást kapott. Mindezek nem csereszabatosak. Mármost: az elvek tiszták, a címszavak megerősítőek, ám a megoldások szélsőségesek, a próbálkozások pedig átpolitizáltak. Nem jutottunk előbbre.
- 7) Foglalkoztam az Európai **Unió jó kormányzást illető kritériumaival**. Túl nagy előrehaladás, hatékonyságbeli javulás sem kint, sem bent nem következett be. Az európai kormányzás fehér könyvében *öt alapelv* szerepel: nyitottság, részvétel, elszámoltathatóság, hatékonyság és a koherencia követelménye. Nálunk az ötből egyszerre talán csak 2-3 van jelen. A hiányt ígéretések, üzengetések, hatalmi próbálkozások, link dumák és jogi csűrcsavarok pótolnák. Az Unió értékek, minőségek, charták és precedensek elitklubja is. *A mi konfliktusunk dossziéja kinyílt*. Kollektív közjogi mese (arról, hogy milyen is a ciki kormányforma): a családom olyan, **mint egy államgépezet**. Nejem az államfő, a lányom az idegenforgalmi, a fiam a közlekedési, az apósom az idősügyi, az anyósom az igazságügy-miniszter. Jómagam? Én vagyok a nép: mindenért én fizetek.

Külhoni és honi leckék, metódusok

- 8) Megállapítottam, hogy a **decens európai parlamentáris demokrácia** színtere önmagában nem elég, korrekt, **jó együttműködés is kell(ene)** hozzá. **Az uniós gondolkodásmód - a miénktől egyre inkább eltérően** - előrelátó, békés, optimista. Példabeszéd: Brüsszel, repülőtér, *rohanna haza a magyar képviselő*, de lekéste a gépet. Tombol, átkozódik, dobálja cuccát. Hosztesz gyengéden vigasztalja: hagyja uram, maga *nem lekéste az előzőt, hanem időben kijött a következőhöz*. Fanyar hazai bölcselet: a mai nap az a holnap, ami miatt idegeskedtünk tegnap. Lazábban, kevésbé támadóan jobban szót értenénk egymással.
- 9) Felvázoltam néhány olyan követelményt, amely **EU-kompatibilis, versenyképes Magyarországot feltételez**, és szóltam arról, amiben kár Brüsszelre, Strasbourg-ra várunk. Egy tapodtat sem léptünk előre e téren. Nő az uniós szervek előtti hirigek, konfliktusok, negatív gesztusok száma. Elmarasztalásunk is szaporodik. Alkotmányunk és a rá épülő törvények nincsenek kivéve az Uniós jog elsőbbsége alól, tehát megismétlődhet az a huzavona, amely a média-törvény kapcsán mutatkozott. Luxemburg, Strasbourg nem tartozik elfogadni azt, hogy a magyar alkotmány eltér kötelező, vállalt európai normáktól.

Mint egy meteorológus

10) Prognosztizáltam, hogy kb. **mikorra lehet modern, értékelvű, eszázadi alaptörvény**: mi annak a **feltétele**. Elbuktam vele: csakúgy, mint azok az európai koponyák, akik a XX.- században nem láttak esélyt a kommunizmus eltűnésére. Anno azt vetítettem előre, kb. akkor lesz új alkotmányunk, amikor olimpiát rendezünk: a távlatok miatt mindegy, hogy télit vagy nyárit. Ezzel szemben - ha csak nem történik valami kataklizma - április 25-én aláírják az új alkotmányt, és január 1-től az belép. Hogy aztán mibe is lép bele: jóhiszemű olvasatban megjósolhatatlan. De miután a 70-es évek óta vizsgálom a honi közjog fejleményeit, azt látom, hogy a beterjesztés mélyen alulmúlja minden előfutárát, ezért aligha lesz hosszú életű. **Sütő Andrást** idézem: a törvény igazsága általános és – sajnos - hozzávetőleges, mint a katonabakancs. A készülő alaptörvény félig bakancs, félig hadi-csizma. Se hús, se hal: nehezen emészthető, esküvel sokaknak meg nem erősíthető.

Tévé-példa

- 11) Az akkori **állapotokat a Junoszty-tévé példáján** mutattam be, a plazmatévék korával és minőségével összevetve. Nincs nagy változás, legfeljebb több a lapos duma és tévé. Ugyanakkor, az alkotmány alaptörvény, végre fogják hajtani: ígérik, kellő szigorral. Ellenpéldám: mi lesz, ha az erő győz, mint Afrikában vagy világszerte, ahol fundamentalista hitvallás tarol? A tálib törvények szerint kötelező a szakáll-viselet. Nőknél esetleg csak jövőre lép életbe. Erre megyünk?
- 12) Végül, **Zorán híres nótája volt a slussz**: ha langyos a sör, de nekünk mégis jó, **jobb nem is jár, ha így is jó?** Így járhatunk, ha rosszul fogunk a dolgokhoz. Hozzáértés? Az, meg alázat sokszor nincs. Főember meglátogat egy farmot, kérdi: ennek a tehénnek miért nincs szarva? Szerencsétlenkedő válasz: talán, mert fejlődési rendellenességként így született, vagy a lelkiismeretlen állatorvos levágta és elvitte. Egyébként ez ló.

Zárásul

Záró-gondlatként lovas példa következik. Otto von Bismarck szerint minden magyar egy jogász és egy huszár keveréke. Ló még csak volna! De vajon, mit mondana ma a Vaskancellár, ha látná a magukban akciózó honi alkotmányozókat: magas lovon, mentében? Modern idők hasonlata? A mostani alkotmányozás: mint amikor *egy 180 „lovas” sportkocsi száguld a sztrádán, de az utat csak a visszapillantó tükörből nézi. Ne a tükröt bántsod, ha benne az orrod ferde!*